

Föreskrift 16/011/2003

YRKESEXAMEN
FÖR KYLMONTÖR

2003

GRUNDER FÖR
FRISTÅENDE EXAMEN

YRKESEXAMEN FÖR KYLMONTÖR

EXAMENSGRUNDER

UTBILDNINGSTYRELSEN 2003

Oyj Edita Abp
Helsingfors 200

ISBN 952-13-1763-9 (häft.)
ISBN 952-13-1764-7 (pdf)

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

DNR 16/011/2003

FÖRESKRIFT Iakttas som förpliktande

DATUM 26.2.2003

Giltighetstid fr.o.m. 1.4.2003 tillsvidare

De stadganden på vilka befogenheten att
utfärda föreskriften bygger

L 631/1998 13 § 2 mom

F 812/1998 1 § 1 mom

Upphäver Föreskrift Nr 159/011/1995

Ändrar Föreskrift Nr

GRUNDERNA FÖR YRKESEXAMEN FÖR KYLMONTÖR

Utbildningsstyrelsen har fastställt grunder för yrkesexamen för kylmontör.
Examensgrunderna skall iakttas fr.o.m. 1.4.2003 tillsvidare.

Utbildningsanordnare som ordnar utbildning som förbereder för examen eller
för del därav skall göra upp och godkänna en läroplan för utbildningen med
beaktande av vad som bestämts i dessa grunder. Som en del av den förberedande
utbildningen skall ordnas prov som utvisar yrkesskickligheten.

Examenskommissionen, examensarrangören och utbildningsanordnaren kan inte
lämna grunderna för examen obeaktade eller avvika från dem.

Om de uppgifter som skall antecknas på betygen och om betygsmodellerna samt
om grunderna för uppgörandet av de personliga studieprogrammen bestäms
separat.

Generaldirektör

HELI KUUSI

Heli Kuusi

Undervisningsråd

OLLI HAUTAKOSKI

Olli Hautakoski

Hakaniemenkatu 2
PL 380
00531 HELSINKI
Puhelin (09) 774 775

Hagnäsgatan 2
PB 380
00531 HELSINGFORS
Telefon (09) 774 775

INNEHÅLL

Kapitel 1

Syftet med fristående examina och målen för dem	7
1 § Fristående examina	7
2 § Förberedande utbildning för fristående examina	7
3 § De allmänna grunderna för sättet att påvisa yrkesskicklighet och för bedömning av examensprestationerna	8

Kapitel 2

Uppbyggnaden av yrkesexamen för kylmontör	8
1 § Examensdelarna	8

Kapitel 3

Kraven på yrkesskicklighet och grunderna för bedömningen i yrkesexamen för kylmontör	9
1 § INSTALLATION, START OCH REGLERING AV KYLAGGREGAT	9
a) Kraven på yrkesskicklighet	9
b) Mål och kriterier för bedömningen	9
d) Sätten att påvisa yrkesskickligheten.....	10
2 § REPARATION OCH UNDERHÅLL AV KYLAGGREGAT	11
a) Kraven på yrkesskicklighet	11
b) Mål och kriterier för bedömningen	11
c) Sätten att påvisa yrkesskickligheten	12
3 § HANTERING AV KYLMEDIER SAMT LAGSTIFTNINGEN I ANSLUTNING TILL DEM	12
a) Kraven på yrkesskicklighet	12
b) Mål och kriterier för bedömningen	12
c) Sätten att påvisa yrkesskickligheten	13
4 § KOPPLING OCH UTBYTE AV ELAPPARATER OCH EL-ANORDNINGAR.....	14
a) Kraven på yrkesskicklighet	14
b) Mål och kriterier för bedömningen	15
b) Sätten att påvisa yrkesskickligheten.....	15
5 § FÖRETAGSAMHET.....	16
a) Kraven på yrkesskicklighet	16
b) Mål och kriterier för bedömningen	16
b) Sätten att påvisa yrkesskickligheten.....	17

Kapitel 1

SYFTET MED FRISTÅENDE EXAMINA OCH MÅLEN FÖR DEM

1 § FRISTÅENDE EXAMINA

De fristående examina är inte beroende av det sätt på vilket man förvärvat sig sin yrkesskicklighet. Det kunnande som examinanderna har skaffat sig genom utbildning, i arbetslivet eller genom sina intressen behandlas som en helhet, så att detta kunnande kan användas när den erforderade yrkesskickligheten skall påvisas vid de fristående yrkesproven.

De fristående examina är modulära till sin struktur. De utgörs av uppgiftshelheter, som baseras på arbetslivet och dess utvecklingsbehov och som präglas av det som förenar verksamheten med den teoretiska grunden, av mångsidig yrkesskicklighet och av att arbetsprocessen integreras med resultaten av den. Varje del av en examen utgör ett delområde av yrkeskompetensen, som kan lyftas ut ur den naturliga arbetsprocessen och bilda en självständig helhet som kan bedömas. De fristående yrkesproven arrangeras och avläggs flexibelt för en examensdel i sänder. Examinandernas mål kan också vara att endast avlägga en eller flera delar av en examen, inte hela examen.

Grunden för beskrivningen av kraven på yrkesskicklighet är den kvalifikationsbestämning som anses vara lämpligast för yrkesområdet. Beskrivningen koncentreras på kraven för branschens centrala funktioner, behärskning av verksamhetsprocessen och omfattande yrkespraxis. I kraven ingår också de för arbetslivet nödvändiga språkkunskaperna och sociala färdigheterna.

2 § FÖRBEREDANDE UTBILDNING FÖR FRISTÅENDE EXAMINA

Systemet med fristående examina ställer inte examinanderna inför förhandsvillkor i fråga om utbildning. Emellertid avläggs dessa examina i allmänhet i samband med något slag av förberedande utbildning.

Den som anordnar förberedande utbildning skall fastställa läroplanen för utbildningen enligt examensgrunderna. Utbildningen och de fristående yrkesprov som ingår i den skall läggas upp enligt examensdelarna. Det åligger utbildningsanordnaren att arrangera de fristående yrkesproven som en del av den förberedande utbildningen. Till de studerandes skyldigheter hör att delta i dessa prov i samband med studierna.

De gemensamma studier, som ingår i en grundexamen som avläggs som grundläggande yrkesutbildning, är inte obligatoriska i en utbildning som förbereder för en grundexamen som avläggs som en fristående examen. Målen för dessa studier beaktas dock i tillämpliga delar i läroplanen och i arrangemangen för undervisningen.

3 § DE ALLMÄNNA GRUNDERNA FÖR SÄTTET AV PÅVISA YRKESKICKLIGHET OCH FÖR BEDÖMNING AV EXAMENSPRESTATIONERNA

Bedömningen av de fristående yrkesproven förutsätter metodisk insamling av material, beslutsfattande och dokumentering angående examinandernas yrkesmässiga och arbetsrelaterade färdigheter, som jämförs med de i examensgrunderna fastställda kraven på yrkesskicklighet och med bedömningskriterierna. Tyngdpunkten vid bedömningen ligger på det praktiska arbetet och arbetsmetoderna. Färdigheterna eller kunnandet bedöms i allmänhet direkt enligt motsvarande arbete.

Miljön för de fristående yrkesproven skall vara verklig eller så realistisk som möjligt. Vid bedömningen tillämpas mångsidigt olika kvalitativa bedömningsmetoder såsom iakttagelser, intervjuer, frågor och portföljer samt självbedömning och gruppbedömning. De fristående yrkesproven läggs upp enligt examensdelarna så att man vid proven kan bedöma om examinanden uppfyller de centrala kraven på behärskandet av yrket.

Målen för bedömningen anger de kompetensområden som ägnas speciell uppmärksamhet vid bedömningen. Målen hänför sig till de centrala färdigheterna och man ser till att examinanden behärskar den teori som ligger till grund för arbetet samt att han/ hon behärskar arbetsmetoder, arbetsutrustning, material och arbetsprocesser. Såväl målen för bedömningen som bedömningskriterierna härleds ur kraven på yrkesskicklighet för motsvarande examensdel. Kriterierna för bedömningen baserar sig på målen för bedömningen och de anger och preciserar prestationer på olika nivåer. Bedömningskriterierna utgör trösklar med vilkas hjälp det är möjligt att differentiera kompetensnivån.

Kapitel 2

UPPBYGGNADEN AV YRKESEXAMEN FÖR KYLMONTÖR

1 § EXAMENSDELARNA

För att erhålla examensbetyg skall examinanden avlägga följande delar:

- ? Installation, start och reglering av kylaggregat
- ? Reparation och underhåll av kylaggregat
- ? Hantering av kylmedier samt lagstiftningen i anslutning till dem
- ? Koppling och utbyte av elapparater och elanordningar

Utöver dessa kan examinanden avlägga delen

- ? Företagsamhet

Kapitel 3

KRAVEN PÅ YRKESSKICKLIGHET OCH GRUNDERNA FÖR BEDÖMNINGEN I YRKESEXAMEN FÖR KYLMONTÖR

1 § INSTALLATION, START OCH REGLERING AV KYLAGGREGAT

a) Kraven på yrkesskicklighet

Examinanden

- ? kan självständigt och ändamålsenligt installera, starta och reglera en kylanläggning som innehåller över 3 kg kylmedium
- ? följer i sitt arbete normerna SFS-EN-378 och övriga givna anvisningar
- ? kan läsa ritningar och –scheman
- ? kan utgående från arbetsanvisningar installera kylanläggningens kompressorer, kondensorer, förångningskärl och övriga delar
- ? kan självständigt bygga ett rörsystem med alla behövliga konstruktionsdelar, så att anläggningen fungerar på avsett sätt
- ? förstår hur anläggningens delar fungerar, förstår de kyltekniska lösningarna i samband med rörsystemet samt betydelsen av anläggningens täthet och renhet
- ? använder rätta arbetsmetoder
- ? kan använda de vanligaste mät- och testinstrumenten inom branschen
- ? behärskar också metallarbeten (bl.a. hantering, svetsning och hårdlödning av rör)
- ? kan göra ett täthetsprov samt söka och tätta läckor
- ? kan tömma kylsystemet samt fylla det med kylmedium och olja i enlighet med föreskrifterna
- ? kan starta kylanläggningen och trimma dess styr- och reglerutrustning i enlighet med givna anvisningar
- ? kan granska kylanläggningens funktion och komplettera behövliga dokument
- ? följer i sitt arbete branschens myndighetsbestämmelser, gällande normer och arbetarskyddsdirektiv
- ? förstår betydelsen av god kundservice och handlar därefter
- ? kan handleda kunden i användningen av anläggningarna.

b) Mål och kriterier för bedömningen

Prestationen bedöms enligt skalan godkänd/underkänd. Om prestationen är underkänd får examinandens skriftligen besked om vilka delprestationer som är underkända och vilka som är godkända samt en redogörelse för varför prestationen är underkänd. För att främja examinandens yrkesmässiga utveckling bör också feedback ges för godkänd prestation. Examinanden skall vid behov kunna bedöma sin egen arbetsprestation och motivera sina avgöranden.

Prestationen är godkänd om

- ? examinanden kan det som förutsätts i kraven på yrkesskicklighet
- ? examinanden handlar på ett yrkesmässigt godtagbart sätt och håller normal arbetstakt
- ? slutresultatet av arbetet motsvarar planerna och bestämmelserna
- ? slutresultatet av arbetet fyller uppställda kvalitetskrav och
- ? examinanden handlar i övrigt i enlighet med följande beskrivning:

Examinanden behärskar helheter. Arbetet utförs systematiskt och framskrider konsekvent. Examinanden väljer rätta arbetsmetoder och redskap samt använder dem på rätt sätt. Han har de kunskaper och färdigheter som behövs i arbetet. Han kan använda tekniska dokument och källmaterial samt mätutrustning och maskiner som behövs i arbetet. Han kan utarbeta behövliga dokument över sitt arbete. Han väljer rätta material och tillbehör samt använder dem ekonomiskt. Han är kostnadsmedveten och beaktar verksamhetens totala lönsamhet. Han kan samarbeta. Han kan betjäna kunderna väl i enlighet med sitt företags principer för kundtjänst. Han använder sig av trygga arbetsmetoder och håller god ordning på arbetsplatsen.

Prestationen är underkänd om

- ? slutresultatet av arbetet inte motsvarar planerna och bestämmelserna
- ? slutresultatet av arbetet inte fyller uppställda kvalitetskrav eller
- ? tiden som reserverats för yrkesprovet klart överskrids.

Dessutom leder en uppenbar likgiltighet för egen eller omgivningens säkerhet eller osakligt beteende gentemot kunder och andra intressentgrupper till att provet avbryts omedelbart och prestationen underkänns.

c) Sätten att påvisa yrkesskickligheten

Yrkesskickligheten påvisas i regel genom att examinanden utför ifrågavarande arbetsuppgifter i vanlig arbetsmiljö eller genom särskilda arbetsprestationer i en sådan omfattning att kunnandet kan tillförlitligt påvisas motsvara kraven på yrkesskicklighet med avseende på både praktiska och teoretiska kunskaper som behövs i branschen. Under arbetsprestationen kan bedömarna ställa kompletterande tilläggsfrågor till examinanden. Att examinanden behärskar kompletterande färdigheter, bakgrundskunskaper och bestämmelser kan också kontrolleras med separata prov i den mån dessa kunskaper inte framgår vid själva arbetsprestationen. Vid behov kan yrkesprovet avläggas i flera delar eller vid olika arbetsställen, dock så att kunnandet mäts i den omfattning kraven förutsätter. Yrkesskickligheten kan också utredas med hjälp av intervjuer eller andra förfaringssätt som kan precisera nivån på examinandens kunnande. Före den slutgiltiga bedömningen skall examinanden också ges möjlighet att motivera sin arbetsprestation.

2 § REPARATION OCH UNDERHÅLL AV KYLAGGREGAT

a) Kraven på yrkesskicklighet

Examinanden

- ? kan självständigt reparera och utföra underhåll av kylanläggningar som innehåller över 3 kg kylmedium
- ? kan ekonomiskt välja och installera material och utbytesdelar som är lämpliga för anläggningen
- ? följer i sitt arbete normerna SFS-EN-378 och övriga givna anvisningar
- ? kan klarlägga kylanläggningens funktion och behövliga underhållsåtgärder samt utföra underhåll och reglering av anläggningen
- ? kan fastställa kylanläggningens funktionsskick före och efter underhåll på basis av givna dokument och mätresultat
- ? kan redogöra för hur underhållet påverkar kylanläggningens totala kostnader
- ? kan följa givna anvisningar om hantering av kylmedier
- ? kan utgående från kylanläggningens dokument och funktion utreda felets art och plats
- ? utreda de behövliga reparationsåtgärderna, bedöma arbetsordningen och motivera kostnaderna för reparationen
- ? kan självständigt utföra granskningar, mätningar och trimningar efter reparation samt göra behövliga ändringar i dokumenten
- ? förstår betydelsen av god kundservice och handlar därefter.

b) Mål och kriterier för bedömningen

Prestationen bedöms enligt skalan godkänd/underkänd. Om prestationen är underkänd får examinandem skriftligen besked om vilka delprestationer som är underkända och vilka som är godkända samt en redogörelse för varför prestationen är underkänd. För att främja examinandens yrkesmässiga utveckling bör feedback också ges för godkänd prestation.

Prestationen är godkänd om

- ? examinandem kan det som förutsätts i kraven på yrkesskicklighet
- ? examinandem handlar på ett yrkesmässigt godtagbart sätt och håller normal arbetstakt
- ? slutresultatet av arbetet motsvarar planerna och bestämmelserna
- ? slutresultatet av arbetet fyller uppställda kvalitetskrav och
- ? examinandem handlar i övrigt i enlighet med följande beskrivning:

Examinanden behärskar helheter. Arbetet utförs systematiskt och framskrider konsekvent. Han väljer rätta arbetsmetoder och redskap samt använder dem på rätt sätt. Han har de kunskaper och färdigheter som behövs i arbetet. Han kan använda tekniska dokument och källmaterial samt mätutrustning och maskiner som behövs i arbetet. Han kan utarbeta behövliga dokument över sitt arbete. Han väljer rätta material och tillbehör samt använder dem ekonomiskt. Han är kostnadsmedveten och beaktar verksamhetens totala lönsamhet. Han kan samarbeta. Han kan betjäna kunderna väl, i enlighet med serviceprinciperna för

sitt företag eller sin organisation. Han använder sig av trygga arbetsmetoder och håller god ordning på arbetsplatsen.

Prestationen är underkänd om

- ? slutresultatet av arbetet inte motsvarar planerna och bestämmelserna
- ? slutresultatet av arbetet inte fyller uppställda kvalitetskrav eller
- ? tiden som reserverats för yrkesprovet klart överskrids.

Dessutom leder en uppenbar likgiltighet för egen och omgivningens säkerhet eller osakligt beteende gentemot kunder eller andra intressentgrupper till att provet avbryts omedelbart och prestationen underkänns.

c) Sätten att påvisa yrkesskickligheten

Yrkesskickligheten påvisas i regel genom att examinanden utför ifrågavarande arbetsuppgifter i vanlig arbetsmiljö eller genom särskilda arbetsprestationer i en sådan omfattning att kunnandet kan tillförlitligt påvisas motsvara kraven på yrkesskicklighet med avseende på både praktiska och teoretiska kunskaper som behövs i branschen. Under arbetsprestationen kan bedömarena ställa kompletterande tilläggsfrågor till examinanden. Att examinanden behärskar kompletterande färdigheter, bakgrundskunskaper och bestämmelser kan också kontrolleras med separata prov i den mån dessa kunskaper inte framgår vid själva arbetsprestationen. Vid behov kan yrkesprovet avläggas i flera delar eller vid olika arbetsställen, dock så att kunnandet mäts i den omfattning kraven förutsätter. Yrkesskickligheten kan också utredas med hjälp av intervjuer eller andra förfaringsätt som kan precisera nivån på examinandens kunnande. Före den slutgiltiga bedömningen skall examinanden också ges möjlighet att motivera sin arbetsprestation.

3 § HANTERING AV KYLMEDIER SAMT LAGSTIFTNINGEN I ANSLUTNING TILL DEM

Denna del omfattar behörighetskraven i enlighet med statsrådets förordning (1187/2001) som förutsätts av personer som ansvarar för anläggningar som innehåller över 3 kg kylmedium.

a) Kraven på yrkesskicklighet	b) Mål och kriterier för bedömningen
Examinanden ? kan hantera kylmedier och kylmaskin- oljor tryggt	Prestationen är godkänd om examinanden ? känner till arbetssäkerhetsriskerna i sam- band med kylmedier och oljor och kan använda de hjälpmedel och den skydds- utrustning som är nödvändig vid han- teringen av dem ? känner till kylmediernas och oljornas skadliga inverkan på miljön

	<p>? vet att kylmedier och oljor måste hanteras som problemavfall</p> <p>? vet hur man skall handla i en nödsituation</p>
<p>? kan i sitt arbete följa miljölagstiftningen inom kylbranschen</p>	<p>? känner till hela innehållet i den nationella lagstiftningen och EU:s kylmedielagstiftning om ämnen som bryter ned ozonskiktet och förorsakar växthuseffekter, begränsningarna och övervakningen av deras användning samt behörighetskrav i anslutning till kylmedier</p> <p>? känner till behövliga delar av innehållet i den nationella lagstiftningen om problemavfall, avfallshantering, tillsynsmyndigheter och följderna av förbrytelse mot lagstiftningen</p>
<p>? kan i sitt arbete följa arbetarskydds- och hälsolagstiftning och -direktiv</p>	<p>? känner till de allmänna arbetarskyddsbestämmelserna</p> <p>? innehar följande giltiga tillstånd eller intyg:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tillstånd för heta arbeten - arbetarskyddsutbildning - minst FHJ1-utbildning - elsäkerhetsutbildning
<p>? kan i sitt arbete följa säkerhetslagstiftningen som gäller maskiner och anläggningar inom kylbranschen.</p>	<p>? känner till den nationella lagstiftningen om tryckbärande anordningar som gäller kylkomponenter och kylanläggningar samt</p> <p>? känner till behövliga delar av innehållet i maskin- och lågspänningsdirektiven.</p>

c) Sätten att påvisa yrkesskickligheten

Examinanden kan påvisa att han har den kompetens som krävs i denna examensdel med skriftliga uppgifter och arbetsprov. Arbetsproven kan utföras i samband med yrkesprov i andra delar av examen.

4 § KOPPLING OCH UTBYTE AV ELAPPARATER OCH ELANORDNINGAR

Den som har avlagt yrkesexamen för kylmontör inklusive denna examensdel med godkänt betyg och därefter skaffat sig ett års arbetserfarenhet av ifrågavarande elarbeten, anses vara tillräckligt yrkeskunnig för att självständigt utföra ifrågavarande arbeten på en enstaka elmateriel- eller elanläggningsgrupp (handels- och industriministeriets förordning 28/2003 om ändring av handels- och industriministeriets beslut 516/1996).

a) Kraven på yrkesskicklighet

Examinanden

känner till

- ? elriskerna och de vanligaste elolyckorna
- ? grunderna i elteknik (bestämning av resistans, ström, spänning och effekt)
- ? färgsystemen i ledarna under olika tidsperioder
- ? syftet och principerna med säkerhetsbrytare,

förstår

- ? kraven som ställs på elanläggningar i olika utrymmen (torra utrymmen, våta utrymmen, explosiva utrymmen och reparationsverkstäder)
- ? kraven på elarbeten enligt säkerhetsstandard (SFS 6002)

samt

- ? kan läsa kylanläggningens elschema och göra behövliga ändringar i den
- ? kan utföra elarbeten på rätt sätt och tryggt
- ? kan mäta resistans, ström och spänning
- ? kan utföra skyddsjordning av elapparater
- ? kan använda säkerhetsbrytare
- ? kan utföra testning, kontrollera spänning och spänningsfrihet samt åstadkomma spänningsfrihet med strömställare, säkringspatroner, knivsäkringsutgångar, säkringslastbrytare och lastbrytare med säkringar.
- ? kan utföra idrifttagningsbesiktning (mätning av skyddsledarens kontinuitet, isolationsresistans och kortslutningsström samt testning av felströmsskydd, okulärbesiktning och funktionstestning)
- ? kan utföra kopplingar av enfas-, tvåfas- och trefasapparater, såsom kompressorer, fläktmotorer, smält- och uppvärmningsmotstånd, magnetventiler och reglage
- ? behärskar kortslutningsmotorernas uppbyggnad och kopplingar samt kan byta säkringar i dem
- ? kan välja, justera och testa värmereläer och granska frekvensomvandlars inställningsvärden
- ? kan välja och installera ledningar med beaktande av elskydd och mekaniskt skydd (överbelastnings- och kortslutningsskydd)
- ? kan koppla och granska elektriska låsanordningar och säkerhetskretsar.

Dessutom skall examinanden avlägga Elsäkerhetsexamen 3, om han inte har giltigt intyg över att han avlagt denna examen.

b) Mål och kriterier för bedömningen

Prestationen bedöms enligt skalan godkänd/underkänd. Om prestationen är underkänd får examinanden skriftligen besked om vilka delprestationer som är underkända och vilka som är godkända, samt en redogörelse över varför prestationen är underkänd. För att främja examinandens yrkesmässiga utveckling bör feedback också ges för godkänd prestation. Utgångspunkten för bedömningen är att elanläggningen är absolut trygg för användaren. Vid bedömningen jämförs examinandens yrkesskicklighet med kraven på yrkesskicklighet. Examinanden skall vid behov kunna bedöma sin egen arbetsprestation och motivera sina avgöranden.

Prestationen är godkänd om

- ? examinanden kan det som förutsätts i kraven på yrkesskicklighet
- ? examinanden följer arbetarskydds- och elsäkerhetsbestämmelserna
- ? examinanden arbetar med normal arbetstakt
- ? slutresultatet av arbetet motsvarar bestämmelserna
- ? slutresultatet av arbetet fyller uppställda kvalitetskrav
- ? examinanden handlar i huvudsak enligt följande beskrivning:

Examinanden behärskar helheter. Arbetet utförs systematiskt och framskrider konsekvent. Han väljer rätta arbetsmetoder och redskap samt använder dem på rätt sätt. Han har de teoretiska kunskaper som behövs i arbetet. Han kan använda tekniska dokument och källmaterial samt mätutrustning och maskiner som behövs i arbetet. Han kan utarbeta behövliga dokument över sitt arbete. Han väljer rätta material och tillbehör samt använder dem ekonomiskt. Han iakttar säkerhet i arbetet och i ordningen på arbetsplatsen.

c) Sätten att påvisa yrkesskickligheten

Yrkesskickligheten påvisas i regel genom att examinanden utför ifrågavarande arbetsuppgifter i vanlig arbetsmiljö eller genom särskilda arbetsprestationer i en sådan omfattning att kunnandet kan tillförlitligt påvisas motsvara kraven på yrkesskicklighet med avseende på både praktiska och teoretiska kunskaper som behövs i branschen. För att klarlägga arbetarskyddssynpunkterna skall yrkesprovsanordnaren innan yrkesprovet anordnas intervjua eller på annat sätt utreda att examinanden innehar den yrkeskunnighet som krävs. Under arbetsprestationen kan bedömarna ställa kompletterande tilläggsfrågor till examinanden. Att examinanden behärskar kompletterande färdigheter, bakgrundskunskaper och bestämmelser kan också kontrolleras med separata prov i den mån dessa kunskaper inte framgår vid själva arbetsprestationen. Vid behov kan yrkesprovet avläggas i flera delar, dock så att kunnandet mäts i den omfattning kraven förutsätter. Före den slutgiltiga bedömningen skall examinanden också ges möjlighet att motivera sin arbetsprestation.

5 § FÖRETAGSAMHET

a) Kraven på yrkesskicklighet

Examinanden vet vad arbetet som företagare förutsätter. Han kan bedöma sin företagsamhet och sin eventuella företagsverksamhet, samt på vilka områden och hur han kan utveckla sina färdigheter som företagare. Han har en gedigen yrkeskunskap inom sin bransch och han förstår hur företagsverksamheten i branschen fungerar. Han kan granska branschen samt de möjligheter och risker som ansluter sig till att starta och utveckla ett företag i branschen. Han har de baskunskaper som behövs för att starta ett eget företag.

Examinanden känner till skillnaderna mellan de olika företagsformerna och vet vilka administrativa åtgärder som vidtas när man grundar ett företag. Han kan utveckla en konkurrenskraftig affärsidé tillsammans med sakkunniga och vet hur man använder affärsidén som grund för planeringen och förverkligandet av verksamheten. Examinanden vet vilka ekonomiska, produktionsmässiga och psykiska resurser som företagsverksamheten kräver och han kan bedöma behovet av dessa resurser t.ex. när det gäller att starta det egna företaget.

Examinanden förstår att kundrelationerna och andra samarbetskontakter är en viktig del av en framgångsrik företagsverksamhet och examinandens har därför förutsättningar att utveckla dessa kontakter. Examinanden känner till prissättningen av produkter och de viktigaste ekonomiska nyckeltalen. Han känner till den centrala lagstiftningen om företagsverksamhet. Han kan skaffa sig den information och de sakkunnigtjänster som han behöver både när han grundar företaget och i de olika skedena av företagsverksamheten.

b) Mål och kriterier för bedömningen

Målen för bedömningen:

- ? att bedöma de egna företagarfärdigheterna och planera utvecklingen som företagare
- ? att känna till vilka grundläggande färdigheter som behövs för att starta ett företag samt behärska centrala frågor i anslutning till detta
- ? att använda sakkunnigtjänster och utnyttja informationskällor

Kriterierna för bedömningen:

Examinanden vet vad arbetet som företagare kräver och vilka färdigheter som behövs för att lyckas som företagare. Examinanden kan analysera sina förutsättningar att arbeta som företagare och sina värderingar och på basis av dessa bedöma sin egen företagsamhet och göra upp en utvecklingsplan för sig själv som företagare. Han kan skapa lösningar för företaget och samtidigt lita på sina egna bedömningar samt dra nytta av och värdesätta sin yrkesskicklighet.

Examinanden känner sitt eget yrkesområde och sin egen region samt kan granska framtidsutsikterna, möjligheterna och marknaden utifrån perspektivet att starta ett företag inom branschen.

Examinanden vet vilka olika sätt man kan överväga när man ämnar starta ett företag. Han känner till de vanligaste företagsformerna som används i Finland, de administrativa åtgärderna vid startandet av företag, hur man vanligen definierar ansvarsområden och löser behovet av resurser och risker för att kunna diskutera med sakkunniga om olika alternativ angående det egna företagets verksamhet. Han vet vilka ekonomiska, produk-

tionsmässiga och andliga resurser som startandet av företagsverksamhet kräver och kan bedöma behoven av dessa ur den synvinkel man har då man planerar att starta egen företagsverksamhet. Han känner till de lagstadgade åtgärderna vid startandet av företagsverksamhet och vet varifrån man vid behov kan erhålla sakkunnig hjälp för att fördjupa de kunskaper som behövs för att starta ett företag.

Examinanden kan utveckla en konkurrenskraftig affärsidé med sakkunnigas hjälp, förstår affärsidéns uppgift som arbetsredskap inom företagsverksamheten och vet hur man använder den som grund för planeringen och förverkligandet av verksamheten. När examinandens utvecklar affärsidén tar han hänsyn till efterfrågan och konkurrensen på marknaden samt olika specialiseringsfaktorer som är väsentliga för att verksamheten skall fungera.

Examinanden förstår att kund- och andra samarbetsrelationer är en väsentlig del av en framgångsrik affärsverksamhet. Han vet vad som utgör grunden för värderingarna när det gäller att upprätthålla kundrelationerna och andra samarbetsförhållanden och för verksamhetssätten som definieras i affärsidén för hans tilltänkta företag. Han har de färdigheter som behövs för att bygga upp och upprätthålla kund- och leverantörsrelationer samt andra nätverksförhållanden som är viktiga för verksamhetens fortlevnad.

Examinanden förstår vad en lönsam verksamhet grundar sig på och kan påverka företagets lönsamhet. Han kan tolka företagets bokslut bl.a. med avseende på kapital, förmögenhet, likviditet och resultat. Examinanden förstår principerna för kostnadsberäkning och vet vilka marknadsmässiga faktorer man också måste beakta för att kunna prissätta produkter förnuftigt. Examinanden kan göra en grov budget över inkomster och utgifter och kan söka information och sakkunnigtjänster för att lösa beskattningsfrågor som berör branschens företagsverksamhet.

c) Sätten att påvisa yrkesskickligheten

I yrkesprovet bedöms

- ? examinandens värderingar och personliga förutsättningar att arbeta som företagare
- ? examinandens kunskaper och färdigheter i företagsamhet

När man planerar ett yrkesprov och väljer en miljö för provet är det viktigt att man försäkras om att det går att tillförlitligt mäta båda ovanstående färdigheter.

När man bedömer individuella faktorer är det viktigt att man beaktar examinandens förmåga att utvärdera sina egna färdigheter att fungera som företagare. Bedömningen baserar sig på självvärdering, jämförande bedömning i grupp och diskussioner med sakkunniga. Som arbetsredskap kan man använda t.ex. olika typer av samtal och analyser. Man bedömer inte om examinandens är en bra företagare eller inte, utan målet är att man bildar sig en uppfattning om personens företagarprofil. Genom att tolka sin företagarprofil kan examinandens självständigt eller tillsammans med sakkunniga göra upp en utvecklingsplan för att främja sitt eget arbete som företagare.

De som deltar i bedömningen av denna studiehelhet skall ha kännedom om företagsverksamhet och företagsutveckling.

Kunskaperna och färdigheterna i företagsamhet bedöms på basis av verkligt arbete i anslutning till företagsamhet. Den centrala delen av provet är ett projekt om hur man startar en långvarig företagsverksamhet, där examinandens bearbetar sin företagsidé till en affärsidé. När examinandens bygger upp en fungerande affärsidé bör han mångsidigt granska verksamhetsmiljön speciellt ur en blivande företagares synvinkel inom branschen.

Examinanden kan diskutera möjligheten att starta ett eget företag och frågor som berör detta med sakkunniga inom branschen.

Examinanden kan också göra upp de centrala planer som behövs i affärsverksamheten och bedöma deras funktionsduglighet. Han kan bedöma sitt företags sannolika resursbehov. Yrkesprovet kan kompletteras med hjälp av utredningar, beräkningar och övriga skriftliga dokument samt muntliga samtal och intervjuer.

Utbildningsstyrelsen har godkänt dessa examensgrunder med stöd av lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning.

De fristående examina är examina som särskilt planerats och utvecklats för att avläggas av den vuxna befolkningen.

Planeringen och genomförandet av de fristående examina baserar sig på ett nära samarbete mellan sakkunniga inom undervisning och arbetsliv.

UTBILDNINGSSTYRELSEN
Utbildningsstyrelsen/försäljning
Hagnäsgatan 2
Pb 380
00531 Helsingfors

Tfn: försäljning (09) 774 774 50
växel (09) 774 775
fax (09) 774 774 75
E-mail: myynti@oph.fi
Internet: www.oph.fi